

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної і

індивідуальної роботи з навчальної дисципліни

«СУЧАСНА ЗАРУБІЖНА ПОЛІТОЛОГІЯ»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 052 «Політологія».

Укладач: доктор політичних наук,
професор, професор кафедри політичних
наук і права Наумкіна С. М.

Одеса - 2023

УДК 32(09)(075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 30 листопада 2023 року)*

Рецензенти:

Узун Ю. В. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наумкіна С. М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія»]. Одеса : Університет Ушинського. 2023. 53 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної і індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» містять навчально-тематичний план практичних занять, завдання до практичних занять, питання для обговорювання, закріплення й перевірки знань здобувачів, питання та завдання для самостійного опрацювання певної частини курсу, творчо-аналітичні завдання, приблизну тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання, питання до екзамену, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю з поясненнями, список рекомендованих джерел інформації.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	8
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	12
Модуль 1. Зарубіжна політична думка як складова світової політичної науки.	12
Змістовний модуль 1. Основні теоретико-методологічні підходи до аналізу зарубіжних політологічних концепцій.	12
Тема 1. Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень.	12
Практичне заняття № 1	12
Тема 2. Основні теоретико-методологічні напрямки американської політичної науки.	13
Практичне заняття № 2	13
Тема 3. Розвиток європейської політичної думки: ретроспективний аналіз.	15
Практичне заняття № 3	15
Тема 4. Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики.	16
Практичне заняття № 4	16
Тема 5. Виникнення теорії гіпердемократія та її вплив на політичні процеси ХХ століття.	18
Практичне заняття № 5	18
Змістовний модуль 2. Компаративістські дослідження в зарубіжній політичній думці.	19
Тема 6. Авангардні стратегії політичних досліджень.	19
Практичне заняття № 6	19
Тема 7. Компаративістський аналіз теорій політичних партій і партійних систем.	20
Практичне заняття № 7	20
Тема 8. Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву.	21
Практичне заняття № 8	21
Практичне заняття № 9	22
Тема 9. Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства.	24
Практичне заняття № 10	24
Практичне заняття № 11	25

Тема 10. Нові чинники і тенденції соціально-політичного розвитку в новітній час.	27
Практичне заняття № 12	27
Тема 11. Особливості становлення політичної науки в країнах Сходу.	28
Практичне заняття № 13	28
Тема 12. Сучасні концепції нового світопорядку.	29
Практичне заняття № 14	29
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ	30
РОЗДІЛ 4 КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	34
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	41
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	52

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації укладені відповідно до ОПП «Політологія» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». У рекомендаціях висвітлені основні завдання щодо практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітньо-наукового процесу в закладі вищої освіти.

Навчальної дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» є обов'язковою дисципліною для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». «Сучасна зарубіжна політологія» як наука і навчальна дисципліна займає важливе місце в системі гуманітарних наук. Завдяки її вивченню здобувачі отримують найважливіші усталені знання про політичні ідеї, вчення та ідеології сучасності, їх зв'язок з сучасною суспільно-політичною практикою. Це є актуальним і необхідним для кращого розуміння сучасного суспільно-політичного життя, зовнішньополітичних процесів та напрямків пррзвитку України.

Мета навчальної дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» формування у здобувачів системи знань та цілісного уявлення щодо основних підходів, методів і концепцій в зарубіжній політичній науці, їх креативне осмислення та зіставлення з вітчизняною школою, обґрунтування основних відмінностей в світових політичних напрямках та школах.

Реалізація мети забезпечує досягнення результатів навчання за програмою дисципліни завдяки відповідному навчальному змісту.

Основними навчальними завданнями дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» є:

Очікувані програмні результати навчання:

- ПРН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
- ПРН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.
- ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.
- ПРН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних

контекстах.

ПРН18. Визначати власні освітні цілі, розвивати навички самоосвіти; відстежувати інновації в науково-освітньому просторі, демонструвати розуміння соціальної ролі освіти, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими.

Очікувані результати вивчення дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати :

- основні етапи розвитку та теоретико-методологічну еволюцію сучасної зарубіжної політичної науки;
- методологічні підходи до аналізу сучасних суспільно-політичних процесів;
- світові політологічні школи, їх концепції і напрямки;
- сутність, форми та принципи розвитку політичних систем країн світу;
- критерії типологізації та особливості функціонування політичних режимів сучасності;
- основних учасників світового політичного простору та їх роль у внутрішніх та міжнародних політичних процесах;

уміти:

- аналізувати сучасні політичні процеси за допомогою аналітично-концептуальних схем сучасної зарубіжної політології;
- виявляти вплив світових політичних процесів на економічне, соціальне, духовне життя сучасних суспільств;
- порівнювати різні типи партійних та виборчих систем країн світу та співвідносити з вітчизняними позиціями з метою креативного аналізу та втілення позитивних аспектів у вітчизняну політичну практику;
- використовувати отримані теоретичні навички осмислення сучасних суспільно-політичних процесів з позицій теоретико-методологічної бази зарубіжної політичної науки в практичній професійній діяльності.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.

Загальні компетентності:

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК08. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СКО3. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК11. Здатність до самоосвіти, активності і відповідальності, підприємливості та ініціативності; мати уявлення про демократичні засади співжиття та усвідомлення цілей сталого розвитку.

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	<i>Семінар</i> «Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень»	2	1
2	<i>Круглий стіл</i> «Основні теоретико-методологічні напрямки американської політичної науки»	2	
3	<i>Круглий стіл</i> «Розвиток європейської політичної думки: ретроспективний аналіз»	2	
4	<i>Семінар</i> «Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики»	2	1
5	<i>Семінар</i> «Виникнення теорії гіпердемократія та її вплив на політичні процеси ХХ століття».	2	
6	<i>Пленарна дискусія</i> «Авангардні стратегії політичних досліджень»	2	1
7	<i>Круглий стіл</i> «Компаративістський аналіз теорій політичних партій і партійних систем».	2	
8	<i>Семінар</i> «Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву».	2	
8	<i>Семінар</i> «Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву».	2	
9	<i>Круглий стіл</i> «Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства».	2	
9	<i>Дискусія</i> «Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства».	2	
10	<i>Дискусія</i> «Нові чинники і тенденції соціально-	2	1

	політичного розвитку в новітній час».		
11	<i>Семінар</i> «Особливості становлення політичної науки в країнах Сходу».	2	
12	<i>Круглий стіл</i> «Сучасні концепції нового світо порядку»	2	
	Усього:	28	4

Усі форми проведення практичних занять передбачають дискусію зі сформульованих питань, з'ясування виділених термінів і понять, обговорення доповідей, рефератів і виконаних практичних завдань. Головними вимогами є формування власного погляду на певні науково-методологічні підходи, сучасні принципи й прикладні методи дослідження, оцінка їх евристичної значимості й придатності для з'ясування складних політико-трансформаційних процесів в світі та Україні.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів є однією з головних форм освітнього процесу. Глибоке розуміння питань багато в чому залежить саме від самостійної роботи. Самостійна робота здобувачів спрямована на те, щоб здобувач був не лише пасивним споживачем знань, але й активним їх творцем, котрий вміє сформулювати проблему, аналізувати шляхи її розв'язання, що передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, розвиток вмінь творчого застосування вже набутих знань. Тож, **мета** організації самостійної роботи здобувачів полягає у інтенсифікації вивчення матеріалу, стимулюванні здобувачів до опрацювання додаткових матеріалів з різних джерел, розвитку пізнавальних здібностей, творчої активності.

Самостійна робота здобувачів передбачає:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.
2. Самостійне опрацювання окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі.
3. Роботу з науковою літературою та першоджерелами, підручниками та періодичною літературою.
4. Виконання теоретичних та творчо-аналітичних завдань до кожної з тем навчальної дисципліни.
5. Позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих та актуальних питань на науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, круглих столах.
6. Підготовка до модульного контролю та екзамену;

7. Консультації викладачів

Консультативна допомога здобувачу надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій (Четвер 14.00-16.00);

- листування за допомогою електронної пошти (svetlana.naumkina@gmail.com (у форматі 24/7);

- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації, за домовленістю з ініціативи здобувача (-ів) вищої освіти, індивідуальні - Viber(+38-067-48-62-022), групові – ZOOM, Teams 365 в робочі дні .

Кожен із зазначених видів потребує від здобувачів наполегливої самостійної праці. Насамперед, потрібно, щоб кожен здобувач у процесі навчання дотримувався гігієни розумової праці. Викладач дисципліни на початку вивчення дисципліни проводить настановне заняття, особливо зі здобувачами, які оформили індивідуальний графік навчання.

Здійснюється самостійна робота безпосередньо через зміст і методи всіх видів навчальних занять. Самостійна робота здобувачів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від аудиторних навчальних занять час. Навчальний час, відведений для самостійної роботи здобувачів, регламентується робочим навчальним планом.

Завдання до самостійної роботи мають унеможливити механічне заучування здобувачами фактичного матеріалу або поверхове знайомство з явищами та процесами. Для отримання позитивної оцінки здобувач повинен не просто продемонструвати володіння певним обсягом знань, а й уміти розв'язувати певні елементи наукових проблем, аналізувати та систематизувати отримані дані, знаходити оригінальні рішення на підставі самостійно здобутої інформації, формулювати й відстоювати власну точку зору. Йдеться, передусім, про самостійне опрацювання навчальної, наукової та довідкової літератури. Рекомендованим елементом цієї роботи здобувачів є ведення записів (допускається й електронний варіант або презентація). Такий підхід сприяє кращому засвоєнню фактичного матеріалу, дає можливість зберегти його в зручному для використання вигляді. Рівень виконання здобувачем самостійної роботи враховується при виставленні підсумкової оцінки за змістовими модулями навчальної дисципліни.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
1	Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень.	2	4	Індивідуаль-

2	Основні теоретико-методологічні напрямки американської політичної науки	3	7	на, групова співбесіда, усне опитування, перевірка практичних завдань, екзамен
3	Розвиток європейської політичної думки: ретроспективний аналіз.	3	7	
4	Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики.	3	4	
5	Виникнення теорії гіпердемократія та її вплив на політичні процеси ХХ століття.	3	6	
6	Авангардні стратегії політичних досліджень.	2	3	
7	Компаративістський аналіз теорій політичних партій і партійних систем.	3	6	
8	Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву.	4	9	
9	Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства.	4	9	
10	Нові чинники і тенденції соціально-політичного розвитку в новітній час.	3	4	
11	Особливості становлення політичної науки в країнах Сходу	3	6	
12	Сучасні концепції нового світопорядку.	3	7	
	Разом	36	72	

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Модуль 1. Зарубіжна політична думка як складова світової політичної науки.

Змістовний модуль 1. Основні теоретико-методологічні підходи до аналізу зарубіжних політологічних концепцій.

Тема 1. Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень.

Практичне заняття № 1. Семінар «Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень».

План:

1. Інституціоналізація політичної науки у різних країнах: компаративний аналіз.
2. Відомі політологічні школи та їх основні представники.
3. Нормативна та емпірична напрями зарубіжної політичної науки.
4. Основні підходи і методи дослідження.

Питання до обговорення:

1. У чому полягає сутність інституціоналізації політичної науки у різних країнах?
2. Які інституційні підвалини формування сучасної західної політології?
3. Що таке інституціоналізація політологічних наукових шкіл?
4. Що таке інституціоналізація напрямків досліджень?
5. Чи тотожні поняття «інституціоналізація політологічних наукових шкіл» та «інституціоналізація напрямків досліджень»? Обґрунтуйте свою позицію.
6. Що таке компаративний аналіз?
7. Визначте та охарактеризуйте відомі політологічні школи. Наведіть їх основних представників.
8. Які дві тенденції існують у розвитку політичної науки?
9. Визначте та охарактеризуйте сутність та відмінність нормативного та емпіричного напрямків зарубіжної політичної науки.
10. Визначте та охарактеризуйте теоретичні основи сучасної західної політології.
11. Визначте та охарактеризуйте основні підходи і методи дослідження.
12. Чи є суттєва відмінність основних методів дослідження англо-американської і європейської політичних шкіл?

13. Який вплив сучасної західної політології на формування зарубіжної політичної науки в цілому?

14. Чи можна вважати сучасну західну політологію авангардом світової політичної науки?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Основні підходи і методи дослідження.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернет складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте відомі політологічні школи. Наведіть їх основних представників. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій проведіть порівняльний аналіз основних методів дослідження англо-американської і європейської політичних шкіл. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій проведіть порівняльний аналіз основних методів дослідження англо-американської і європейської політичних шкіл. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 2. Основні теоретико-методологічні напрямки американської політичної науки.

Практичне заняття № 2. *Круглий стіл «Основні теоретико-методологічні напрямки американської політичної науки».*

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Основні етапи розвитку американської політичної науки.
2. Вклад Чиказької політологічної школа в розвиток світової політичній науки.
3. Біхевіоризм як метод дослідження. «Біхевіористська революція».
4. Виникнення прикладного напрямку досліджень.
5. Вдосконалення методології політичних досліджень.
6. Роль та значення конкретних емпіричних та міждисциплінарних досліджень другої половини ХХ ст
7. Основні переваги розвитку американської політичної науки.

Питання до роздумів:

1. Політична наука: чи можна її вважати точною наукою. Чому? Ваші докази.

2. Математичний метод як основний метод дослідження американської політичної науки. Чи згодні ви з цим? Обґрунтуйте свою позицію.

3. Чому американська політична наука отримала провідні позиції після Другої світової війни? Наведіть суб'єктивні та об'єктивні умови.

4. Інституціоналізм та неінституціоналізм в дослідженнях сучасного світового процесу американською політичною наукою. Чи стали ці підходи домінуючими наприкінці ХХ ст. в США? Чому? Конкретизуйте свою відповідь.

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.

1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.

2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.

2. Робота в групі.

Дискусія щодо основних переваг розвитку американської політичної науки.

Методика проведення круглого столу.

- проводяться у формі обговорення визначених проблем;

- кожна група обирає представників які виступають з доповідями, що підсумовують та презентують результати роботи групи (доповіді мають бути короткими, не більше 8-10 хвилин), потім проводиться їх обговорення.

- обговорення в рамках Круглого столу повинне носити конструктивний характер, не повинно зводитися, з одного боку, лише до звітів про виконану роботу, а з іншою, - лише до критичних виступів

- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;

- в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;

- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку.

- проєкт підсумкового документа оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

2. Підготувати презентації-доповіді розглянувши сутність та особливості основних теоретико-методологічних напрямків американської політичної науки.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначити та охарактеризувати позитивістську методологію та її сцієнтистські форми у американських політологічних дослідженнях (Ч. Мерріам, Дж. Кетлін та ін.). Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Провести аналітичний аналіз праці Дж. Б. Мангейма і Р. К. Річа «Емпіричний політичний аналіз: дослідницькі методи в політичній науці». Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 3. Розвиток європейської політичної думки: ретроспективний аналіз.

Практичне заняття № 3. *Круглий стіл* «Розвиток європейської політичної думки: ретроспективний аналіз».

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Центральні поняття в аналізі політичних відносин – влада, держава, суверенітет, консенсус, демократія в дослідженнях європейських політологічних шкіл
2. Теорія юриспруденції інтересів Рудольфа фон Ієрінга
3. Теорія насильства Людвіга Гумпловича.
4. Концепція «політичного інституту» М. Дюверже.
5. П. Бурд'є та його концепція «політичного поля»
6. Дуалітична теорія держави Георга Єллінека.
7. Основні ідеї робіт Х'юстона Стюарта Чемберлена.

Питання до роздумів:

1. Чи можливо розглядати генезу становлення політичної науки в країнах Заходу (XX ст.) як сукупність відмінностей?
2. Чим можна пояснити суттєві особливості в становлення політичної науки в країнах Заходу (XX ст.)?
3. Які основні чинники обумовлюють особливості в становлення політичної науки в країнах Заходу (XX ст.)?
4. Поміркуйте над питанням про перспективи генези політичної науки в країнах Заходу (XX ст.).

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо генези та особливості становлення політичної науки в країнах Заходу (XX ст.).

Завдання для самостійної роботи**I. Питання для самостійного опрацювання.**

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості розвитку європейської політичної думки.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.**Практичні завдання**

Завдання 1. Запишіть основні ідеї роботи Рудольфа фон Ієрінга. «Мета в праві». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні ідеї теорії насильства Людвіга Гумпловича. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні ідеї концепції «політичного поля» П. Бурд'є. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні ідеї робіт Х'юстона Стюарта Чемберлена. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 4. Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики.

Практичне заняття № 4. Семінар «Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики».

План:

1. Основні причини і умови виникнення теорії справедливості.

2. Теорія справедливості – класичний твір неоліберальної думки.
3. Протиставлення теорії справедливості моделям утилітаризму.

Поняття «стратегія максимуму».

4. Теорія справедливості Д. Ролза як контури нової теорії демократії.

Питання до обговорення:

1. Які основні причини і умови виникнення теорії справедливості?
2. Чому теорія справедливості це класичний твір неоліберальної думки?
3. Охарактеризуйте політичний вимір «справедливості», за Дж. Ролзом.
4. У чому полягає сутність протиставлення теорії справедливості моделям утилітаризму?
5. У чому полягає сутність поняття «стратегія максимуму»?
6. Визначте сутність та охарактеризуйте співвідношення понять «благо», «чесність», «справедливість».
7. Якій цілісний фокус локалізації блага і корисності?
8. Визначте та охарактеризуйте подальший розвиток ідей Дж. Ролза.
9. У чому полягає сутність їх критики «зліва» і «справа»?
10. У чому полягає значення теорії справедливості для подальшого розвитку політологічних концепцій та їх втілення в сучасні політичні реалі?
11. Охарактеризуйте теорію справедливості Д. Ролза як контури нової теорії демократії.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Поняття «благо», «чесність», «справедливість» та їх співвідношення. Цілісний фокус локалізації блага і корисності.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернет складіть таблицю у якій визначте поняття «благо», «чесність», «справедливість». Охарактеризуйте їх співвідношення. Визначте цілісний фокус локалізації блага і корисності. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні ідеї Дж. Ролза. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 5. Виникнення теорії гіпердемократія та її вплив на політичні процеси ХХ століття.

Практичне заняття № 5. Семінар «Виникнення теорії справедливості та її подальший розвиток і значення для політичної практики».

План:

1. Умови та причини виникнення теорії гіпердемократії.
2. Поняття «масового суспільства» та «масова людина». Механізми загальної стандартизації в масовому суспільстві.
3. Консервативна критика певних рис суспільства ХІХ ст.
4. Основні теорії дослідження «демократії» в зарубіжній політичній науці.

Питання до обговорення:

1. Які основні проблеми гіпердемократії?
2. Які умови та причини виникнення теорії гіпердемократії?
3. Охарактеризуйте головновні положення праці «Повстання мас».
4. Охарактеризуйте поняття «масового суспільства» та «масової людини».
5. Який механізми загальної стандартизації в масовому суспільстві?
6. Що таке «масова культура» в соціально-політичному житті?
7. Охарактеризуйте консервативну критику певних рис суспільства ХІХ ст.
8. Наведіть погляди Ж. де Местра, Г. Лебога, Г. Тарда та А. де Токвіля на цю проблему.
9. Охарактеризуйте Основні теорії дослідження «демократії» в зарубіжній політичній науці.
10. Що таке «робочий авторитаризм» та яка його інтерпретація в контексті гіпердемократії?

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Поняття «робочий авторитаризм» та його інтерпретація в контексті гіпердемократії.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернет, складіть таблицю у який визначте та охарактеризуйте

головні положення праці «Повстання мас». Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні погляди Ж. де Местра, Г. Лебога, Г. Тарда та А. де Токвіля щодо певних рис суспільства ХІХ ст. Проаналізуйте їх позиції. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні теорії дослідження «демократії» в зарубіжній політичній науці (партиципаторна демократія, поліархія, авторитарна демократія, ревізіоністська демократія, деліберативна демократія). Результати доповіді на практичному занятті.

Змістовний модуль 2. Компаративістські дослідження в зарубіжній політичній думці.

Тема 6. Авангардні стратегії політичних досліджень.

Практичне заняття № 6. Пленарна дискусія «Авангардні стратегії політичних досліджень».

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Постструктуралізм та постмодернізм у дослідженнях сутності політичних феноменів (М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотар, А. Турен).

2. Макросоціологічні теорії «радикального функціоналізму» Н. Лумана та «Активізованої громадськості» Ю. Хабермаса. Ї

3. Концепція деліберативної демократії в контексті зарубіжних демократичних теорій.

Питання до роздумів:

Завдання

1. Робота в малих групах.

- Кожна група – прихильник однієї з теорій. Потрібно привести якомога більше аргументів на користь «своїї» теорії.

- Групи готують презентації власних проєктів, кожен проєкт обговорюється, робиться висновок, проводиться підбиття підсумків роботи в групах.

Методика проведення заняття: пленарна дискусія є аналогом мозкового штурму, але проблема не конкретизується, здобувачі висловлюються широко і вільно, фіксуючих записів на дошці не ведеться, допускаються відхилення від теми. Викладач не домінує. У другій частині дискусії підводяться підсумки. Викладач бере на себе провідну роль.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернет складіть таблицю у якій визначте основні політичні ідеї М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотара, А. Турена щодо сутності політичних феноменів. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні ідеї Н. Лумана та Ю. Хабермаса . Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 7. Компаративістський аналіз теорій політичних партій і партійних систем.

Практичне заняття № 7. *Круглий стіл «Компаративістський аналіз теорій політичних партій і партійних систем».*

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Моріс Дюверже і Джованні Сартори про сутність масових політичних партій.
2. Компаративістський аналіз сучасних політичних систем.
3. Системний та поведінковий (біхевіоралістський) методи дослідження.
4. Теорія політичної системи Д. Трумена.
5. Теорія політичної системи Г. Пауэлла и М. Каплана.
6. Т. Парсонс і його теорія функціональної політичної системи.

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо впливу компаративістського аналізу теорій політичних партій і партійних систем на розвиток політичної науки в ХХ ст.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.

2. Підготувати презентації-довіді розглянувши сутність та особливості компаративістського аналізу теорій політичних партій і партійних систем.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернет складіть таблицю у якій визначте основні політичні ідеї Моріса Дюверже та Джованні Сартори щодо сутність масових політичних партій. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні ідеї теорії політичної системи Д. Трумена проаналізувавши його праці «Криза американської політичної системи» і «Управлінський процес». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Запишіть основні політичні ідеї теорії політичної системи Г. Пауелла и М. Каплана та теорії функціональної політичної системи Т. Парсонса. Порівняйте їх. Визначте загальні риси та особливості. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 8. Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву.

Практичне заняття № 8. Семінар «Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву».

План:

1. Багатоаспектність толкування поняття «націоналізм»..
2. Сутність популізму.
3. Популізм як один із 6 принципів Програми республіканської партії Мустафи Кемаля (Ататюрка) 1923 р. і конституції Турції 1937 р

Питання до обговорення:

1. Які історичні умови виникнення популізму?
2. У чому полягає багатоаспектність толкування поняття «націоналізм»?

3. Чому існує множинність підходів до розгляду популізму?
4. Які основні теоретико-методологічні підходи до осмислення поняття «популізму»?
5. Охарактеризуйте популізм як політичний феномен.
6. Що таке «елементи популізму» і «чистий популізм»?
7. За яких умов популізм активізується та набуває нових рис?
8. За яких умов популізм може набувати форми політичної мобілізації?
9. Визначте та охарактеризуйте сутність популізму, за Д. Макре.
10. Охарактеризуйте популістську спрямованість «культурного націоналізму» в Росії ХІХ ст. (славянофільство).
11. Охарактеризуйте популізм як один із 6 принципів Програми республіканської партії Мустафи Кемалю (Ататюрка) 1923 р. і конституції Турції 1937 р.
12. Охарактеризуйте популістський характер протестного руху в США (М.-Л. Кінг).

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Популістський характер протестного руху в США (М.-Л. Кінг).

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте історичні умови виникнення популізму. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть основні політичні ідеї Д. Макре. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Доведіть популістську спрямованість «культурного націоналізму» в Росії ХІХ ст. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 9. Семінар «Порівняльний аналіз дослідження концепцій популізму і націоналізму в їх ретроспективному прояву».

План:

1. «Нові» популісти
2. «Новий» популізм і тетчеризм.
3. Націоналізм у його різноманітних проявах в зарубіжних країнах.

4. Основні ознаки сучасного націоналізму та його ролі у світовому політичному процесі.

Питання до обговорення:

1. Хто такі «нові» популісти? У чому полягає сутність їх ідей?
2. Кого вважають «новими» популістами в США (60-і роки ХХ ст.)?

Чому?

3. Проведіть порівняльний аналіз «нового» популізму і тетчеризму.
4. Які основні ідеї концепції тетчеризму як «авторитарного популізму»

М. Джейкса і С. Холла?

5. Які особливості прояву французького популізму?
6. Охарактеризуйте трансформації (видозміни) американського популізму впродовж ХХ ст.
7. Що таке націоналізм?
8. Які види та форми прояву націоналізму?
9. Охарактеризуйте націоналізм у його різноманітних проявах в зарубіжних країнах.
10. Які теоретичні та практичні наслідки націоналізму?
11. Що таке сучасний націоналізм та які його основні ознаки?
12. Які основні ролі сучасного націоналізму у світовому політичному процесі?
13. Карлтон Дж. Гейз і Ганс Кон про основні ознаки сучасного націоналізму та його ролі у світовому політичному процесі.

Питання до роздумів:

1. Як політологічне поняття популізм не може трактуватися як однозначно позитивне чи безперечно негативне явище. Чому? Ваші докази.
2. Чи є основні ідеї концепції тетчеризму «авторитарним популізмом»? Обґрунтуйте свою позицію.
3. Націоналізм, нацизм та патріотизм: де грань і в чому відмінності?
4. Оскільки націоналізм приймає різні форми та наступні типи, єдине визначення націоналізму, швидше за все, неможливе. Чи згодні ви з цим? Обґрунтуйте свою позицію.
5. Націоналізм – це добре чи погано? Обґрунтуйте свою позицію.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Карлтон Дж. Гейз і Ганс Кон про основні ознаки сучасного націоналізму та його ролі у світовому політичному процесі.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте інтерпретацію категорії «популізму» в політичній думці: від античних демагогів до сучасних популістів. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 2. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте історичні умови виникнення популізму. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 3. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте ідеї концепції тетчеризму як «авторитарного популізму» М. Джейкса і С. Холла. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні? Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 4. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначте та охарактеризуйте основні ідеї українського популізму, основні популістські прийоми та особливості їх застосування українськими політичними елітами. Результати доповісти на практичному занятті.

Завдання 6. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначте та охарактеризуйте основні ознаки сучасного націоналізму та його ролі у світовому політичному процесі за Карлтоном Дж. Гейзом і Ганслом Коном. Результати доповісти на практичному занятті.

Тема 9. Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства.

Практичне заняття № 10. *Круглий стіл* «Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства».

Питання до обговорення (теми презентацій-довідей за вибором):

1. Концепції комунізму та посткомунізму як критично-утопічні доктрини ХХ століття..

2. Ключові ідеї роботи «Велика шахівниця». Їх практичне втілення в політичні процеси сучасності.

3. Відкриття «ящика Пандори» в СРСР та міжнародні наслідки.

4. «Утопічна соціальна інженерія».

5. Глибинні корені загальної кризи комунізму.

6. Російська федерація та її «наукова» політична думка як прояви нестабільності та краху концепцій шовінізму, посткомунізму та структурного насильства.

Питання до роздумів:

1. Чи можливо було б не відкривати «ящик Пандори» в СРСР?
2. Які при цьому були б міжнародні наслідки?

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.
Дискусія щодо глибинних корінь загальної кризи комунізму.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-довіді розглянувши основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Провести аналітичний аналіз праць Зб. Бжезинського «Ідеологія і сила радянської політики», «Поza контролем», «План гри», «Великий провал», «Влада і принцип». Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте їх основні ідеї. З якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні? Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Запишіть ключові ідеї роботи Зб. Бжезинського «Велика шахівниця». Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Практичне заняття № 11. Дискусія «Основні зарубіжні концепції посткомунізму, негативного світу та структурного насильства».

Питання до обговорення:

1. Структурне насильство як складова міжнародних відносин у сучасну епоху та її крах.

2. Україно-російська війна як підтвердження теорії недовісти структурного насильства у міжнародних відносинах.

3. Поняття «негативного світу». Немарксистський і транснаціональний напрями дослідження.

4. Концепція «національного інтересу» Г. Моргентау.

Питання до роздумів:

1. Чи погоджуєтесь ви з думкою що структурне насильство є складовою міжнародних відносин у сучасну епоху? Обґрунтуйте свою позицію.

2. Чи погоджуєтесь ви з думкою що україно-російська війна є підтвердженням теорії недовісти структурного насильства у міжнародних відносинах? Обґрунтуйте свою позицію.

Методика проведення дискусії:

Робота в групі.

- проводяться у формі обговорення визначених питань;
- всі відкрито висловлюють свої думки з описом, поясненнями та демонстрацією проблемної ситуації;
- обговорюване питання допускає різні думки і тлумачення, а також взаємні заперечення учасників;
- учасники мають рівні права і висловлюються в певному порядку;
- в результаті обговорення мають бути виявлені точки зору всіх учасників на дане питання;
- конструювання перспективи вирішення проблемної ситуації, здійснення процесу зважування ідей та пропозицій з метою прийняття логічного рішення.
- проєкт підсумкового документа оголошується в кінці обговорення (дискусії), в нього вносяться доповнення, зміни, поправки.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.

2. Робота в групі.

- обговорювання питань теми;
- обмін думками, ідеями, пропозиціями.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Запишіть основні ідеї концепції «національного інтересу» Г. Моргентау. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з

якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 10. Нові чинники і тенденції соціально-політичного розвитку в новітній час.

Практичне заняття № 12. Дискусія «Нові чинники і тенденції соціально-політичного розвитку в новітній час».

Питання до обговорення:

1. Нові види демократії та їх різновиди.
2. Співвідношення тиранії і демократії.
3. Феномен тоталітаризму.
4. «Авторитарна демократія» та її прояви в політичній практиці сучасного світу.
5. Співвідношення демократії та тиранії.
6. Кінець холодної війни і новий міжнародний порядок (за працею Сепульведа Альмарса).

Питання до роздумів:

1. Які причини появи нових видів демократії?
2. Чим можна пояснити різноманіття їх різновидов?
3. Визначте сутність та відмінність співвідношення тиранії і демократії та демократії і тиранії.

Практичне завдання:

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до теми дискусії.
2. Робота в групі.
  - обговорювання питань теми;
  - обмін думками, ідеями, пропозиціями.

II. Творчо-аналітичні завдання до теми.

Практичні завдання

Завдання 1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначте та охарактеризуйте нові види демократії та їх різновиди. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Зробити аналітичний огляд ідей Сепульведа Альмарса. Складіть таблицю, з якими ідеями ви погоджуєтесь, а з якими – ні. Обґрунтуйте свою позицію. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 11. Особливості становлення політичної науки в країнах Сходу.

Практичне заняття № 13. Семінар «Особливості становлення політичної науки в країнах Сходу».

План:

1. Розвиток політичних доктрин країн Сходу
2. Розвиток наддержавних ідеологій в азіатських країнах.
3. Роль релігійного фактору у визначенні вектору розвитку країн африканського континенту.

Питання до обговорення:

1. Охарактеризуйте розвиток політичних доктрин країн Сходу.
2. Які традиційні чинники визначення вектору розвитку політичного процесу в сучасних країнах Сходу?
3. Основні чинники переходу до демократизації в східних країнах.
4. Охарактеризуйте розвиток наддержавних ідеологій в азіатських країнах. Панісламізм. Панарабізм. Паназіатизм.
5. Яка роль релігійного фактору у визначенні вектору розвитку країн африканського континенту.
6. Що таке незахідний політичний процес (за працею» Л. Пая «Синдром із 17 пунктів»).

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Незахідний політичний процес (за працею» Л. Пая «Синдром із 17 пунктів»).

II. Творчо-аналітичні завдання до теми

Практичні завдання

Завдання 1. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні політичні доктрини країн Сходу. Проаналізуйте їх розвиток. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 2. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте традиційні чинники визначення вектору розвитку політичного процесу в сучасних країнах Сходу. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 3. Складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте основні чинники переходу до демократизації в східних країнах. Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 4. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету складіть таблицю у якій визначте та охарактеризуйте

сутність наддержавних ідеологій в азіатських країнах (панісламізму, панарабізму, паназіатизму). Хроби́ть їх порівняльний аналіз. Результати доповіді на практичному занятті.

Завдання 5. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету визначте та охарактеризуйте основні ідей праці Л. Пая «Синдром із 17 пунктів». Проаналізуйте їх. Результати доповіді на практичному занятті.

Тема 12. Сучасні концепції нового світопорядку.

Практичне заняття № 14. *Круглий стіл* «Сучасні концепції нового світо порядку».

Питання до обговорення (теми презентацій-доповідей за вибором):

1. Основні контури нового світопорядку в 20-ті роки ХХІ ст.
2. Динаміка сучасних міжнародних відносин і можливі конфлікти на цивілізаційній основі в ХХІ столітті.
3. Головні авторитетні геополітичні трактати новітнього часу.
4. Поняття «зіткнення цивілізацій» та їх практичний прояв.
5. Поняття цивілізаційної ідентичності. Співвідношення культурної і цивілізацій ідентичності.
6. Культурна диференціація як джерело багатоаспектності концепцій нового світо порядку.

Практичне завдання:

1. Робота в малих групах.
  - 1) Кожна група обирає питання та готує доповідь-презентацію.
  - 2) Результати презентуються на практичному занятті, колективно обговорюються, робляться висновки.
2. Робота в групі.

Дискусія щодо культури диференціації як джерела багатоаспектності концепцій нового світо порядку.

Завдання для самостійної роботи

I. Питання для самостійного опрацювання.

1. Вивчивши рекомендовану літературу та скориставшись ресурсами Інтернету, підготуватися до обговорювання питань теми.
2. Підготувати презентації-доповіді розглянувши сучасні концепції нового світопорядку.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Навчальним планом дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія» передбачено виконання кожним здобувачем індивідуального науково-дослідного завдання. Програмою курсу пропонуються дві форми ІНДЗ: *доповідь-презентація* або *аналітичний аналіз джерел*. Форму ІНДХ здобувач обирає сам.

Структура індивідуального навчально-дослідного завдання наступна:

Вступ.

Теоретична частина.

Аналітична частина.

Дослідна (проектна) частина.

Висновки.

Перелік використаної літератури, статичної звітності.

Додатки.

ІНДЗ оцінюється за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми (проблемної ситуації або практичного завдання);
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- можлива наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення.

Оцінювання індивідуальних завдань проводять за 10 бальною шкалою

Результати виконання ІНДЗ можуть бути викладені на практичному занятті з відповідної теми, або представлені викладачу для перевірки.

ПРИБЛИЗНА ТЕМАТИКА ДОПОВІДІ-ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Тематика (за вибором)	Кількість годин	
	денна	заочна
1. Порівняльний аналіз основних методів дослідження англо-американської і європейської політичних шкіл.		
2. Біхевіоризм як метод дослідження. «Біхевіористська революція»		

3. Вклад Чиказької політологічної школи в розвиток світовій політичній науки.		
4. Політична наука Великої Британії: традиції і сучасність.		
5. Політична влада – основний предмет французької політології.		
6. Проблеми демократичної організації суспільства в політології Німеччини.		
7. Теорія справедливості Д. Ролза як контури нової теорії демократії		
8. Умови та причини виникнення теорії гіпердемократії		
9. Концепція деліберативної демократії в контексті зарубіжних демократичних теорій.		
10. Дослідження становлення та функціонування політичних партій.		
11. Популізм як один із 6 принципів Програми республіканської партії Мустафи Кемаля (Ататюрка) 1923 р. і конституції Турції 1937 р.		
12. Концепції комунізму та посткомунізму як критично-утопічні доктрини ХХ століття.		
13. Україно-російська війна як підтвердження теорії недовісти структурного насильства у міжнародних відносинах.		
14. Структурне насильство як складова міжнародних відносин у сучасну епоху та її крах.		
15. Розвиток наддержавних ідеологій в азіатських країнах.		
16. Нові чинники і тенденції соціально-політичного розвитку в новітній час.		
17. Культурна диференціація як джерело багатоаспектності концепцій нового світопорядку		
Разом	10	10

ПРИБЛИЗНА ТЕМАТИКА АНАЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Тематика (за вибором)	Кількість годин	
	денна	заочна
1. Погляди М. Дюверже щодо етапів становлення політичної науки.		
2. Основні ідеї роботи Н. Макіавеллі «Державець».		

Сутність та форми прояву сучасного макіавеллізму.		
3. Виникнення прикладного напряму досліджень. Роботи Чарльза Мерріама, Гарольда Лассуелла, Артура Бентли.		
4. Аналітичний аналіз праці Дж. Б. Мангейма і Р. К. Річа «Емпіричний політичний аналіз: дослідницькі методи в політичній науці».		
5. Аналітичний огляд ідей Рудольфа фон Ієрінга.		
6. Аналітичний огляд ідей П. Бурд'є та його концепція «політичного поля».		
7. Аналітичний огляд ідей Дж. Ролза та його теорія справедливості.		
8. Аналітичний огляд ідей праці «Повстання мас».		
9. Аналітичний огляд поглядів Ж. де Местра, Г. Лебога, Г. Тарда та А. де Токвіля щодо певних рис суспільства ХІХ ст		
10. Аналітичний огляд поглядів М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотара, А. Турена щодо сутності політичних феноменів.		
11. Аналітичний огляд ідей Д. Трумена в його працях «Криза американської політичної системи» і «Управлінський процес».		
12. Аналітичний огляд основних ідей концепції тетчеризму як «авторитарного популізму» М. Джейкса і С. Холла.		
13. Аналітичний аналіз концепції «національного інтересу» Г. Моргентау.		
14. Аналітичний аналіз праць Зб. Бжезинського «Ідеологія і сила радянської політики», «Поza контролем», «План гри», «Великий провал», «Влада і принцип»		
15. Аналітичний аналіз концепції «національного інтересу» Г. Моргентау.		
16. Аналітичний огляд ідей Сепульведа Альмарса		
17. Аналітичний аналіз праці Л. Пая «Синдром із 17 пунктів»		
Разом	10	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

РОЗДІЛ 4
КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ
ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яке місце займають політичні доктрини в системі політичної думки?
2. Які суспільні функції виконують політичні доктрини?
3. В чому полягають спільні характеристики та особливості між політичною ідеологією та політичною доктриною?
4. Чим зумовлена еволюція поділу політичних доктрин на «ліві» та «праві»? Наскільки цей поділ актуальний сьогодні?
5. Яку роль відіграли і продовжують відігравати в розвитку політичної думки право та історія?
6. У чому полягала сутність біхевіоральної революції в політичній науці?
7. У чому полягало теоретико-методологічне та політичне значення теорії модернізації?
8. Яке місце в розвитку політичної думки належить теорії раціонального вибору?
9. Визначити спільне й особливе між «старим» і «новим» інституціоналізмом?
10. Поясніть взаємозв'язок між «негативною» і «позитивною» свободою.
11. У чому полягає суть конституціоналізму як ознаки/індикатора сучасного лібералізму?
12. Поясніть, чому протягом 50-60-х років ХХ ст. у межах доктрини лібералізму розвивались соціальний лібералізм і неолібералізм?
13. Що спільного й особливого між соціальним лібералізмом і неолібералізмом?
14. Які соціально-економічні та політичні чинники зумовили формування неолібералізму?
15. У чому полягає суть принципу *laissez-faire* в соціальному лібералізмі та неолібералізмі?
16. Що спільного і які особливості між поміркованим та радикальним лібералізмом?
17. Як впливає на сучасний лібералізм глобалізація?
18. Яке взаємовідношення індивідуалізму та політичного плюралізму на рубежі ХХ та ХХІ століть?
19. В чому полягають перспективи та проблеми подальшого розвитку лібералізму на початку ХХІ ст.?
20. Чим зумовлено існування авторитарного напрямку в консерватизмі першої половини ХХ ст.?
21. В чому полягала сутність «консервативної революції»?

22. Що спільного і в чому полягала відмінність між авторитарним консерватизмом першої половини ХХ ст. і націонал-соціалізмом в Німеччині?
23. Поясніть місце, роль та сутність традиціоналізму в консерватизмі?
24. Чим зумовлювався зв'язок між консерватизмом і релігією?
25. В чому сутність лібертаризму? Окресліть його позиціонування щодо неолібералізму та консерватизму.
26. Що спільного і в чому полягали відмінності між патерналістським консерватизмом і соціальним лібералізмом?
27. Чим був зумовлений антикомунізм консерватизму?
28. Що таке неоконсерватизму?
29. Чи ми можемо говорити про кризу консерватизму наприкінці ХХ ст.?
30. У чому полягає сутність феномену націоналізму?
31. Що мають спільного і в чому полягають особливості націоналізмів, які опираються на етнокультурну та політичну моделі нації?
32. Як можна пояснити, що в США, які традиційно належать до моделі політичної нації, отримав розвиток етнокультурний націоналізм афроамериканців?
33. У чому виявляється суть значення національної ідентифікації для націоналізму?
34. Що спільного і в чому полягають особливості націоналізму та націонал-соціалізму?
35. Чому сіонізм, як різновид націоналізму, продовжив своє існування після створення національної держави Ізраїль?
36. Як співвідносяться між собою націоналізм і демократія?
37. У чому полягає особливість становлення та розвитку націоналізмів у країнах Африки?
38. Як співвідносяться між собою націоналізм і права та свободи особи?
39. Чим зумовлена актуалізація націоналізму в Бельгії, Іспанії, Канаді та Сполученому Королівстві?
40. Які суспільно-політичні та історичні передумови формування політичної доктрини фашизму та націонал-соціалізму?
41. У чому полягав антираціоналізм політичних доктрин фашизму та націонал-соціалізму?
42. Яку роль відігравав націоналізм у політичних доктринах фашизму та націонал-соціалізму?
43. Яку роль відігравала концепція боротьби та війни в політичних доктринах фашизму та націонал-соціалізму?
44. Яку роль відігравав вождизм та елітаризм у політичних доктринах фашизму та націонал-соціалізму?

45. Які особливості були притаманні політичним доктринам фашизму та націонал-соціалізму?
46. Дати політичну оцінку націонал-соціалізму
47. Чому ленінізм треба розглядати як самостійний етап розвитку ідеології комунізму?
48. Які підстави вважати III Інтернаціонал формою «світової» комуністичної партії?
49. Сталінський терор треба трактувати як випадковість чи закономірність еволюції ленінізму?
50. Чому засада «демократичного централізму» мала такий принциповий характер для комуністів?
51. Чому «відлига» М.Хрущова не призвела до якісних змін ідеології комунізму
52. Які чинники зумовлювали доктринальні та практичні особливості комунізму в країнах народної демократії?
53. Чи можна вважати «перебудову» М.Горбачова черговим етапом розвитку ідеології комунізму як повернення до його автентичної суті?
54. Які причини зумовили масштабне відмовлення від ідеології комунізму після падіння «Берлінського муру»?
55. На які сучасні виклики ідеологія комунізму здатна дати адекватну відповідь?
56. Чи можна китайський варіант ідеології комунізму вважати новим етапом розвитку?
57. Чим зумовлена логіка трансформації політичної доктрини соціал-демократії?
58. Виділити головні концептуальні положення, які були властиві соціал-демократії на всіх етапах її розвитку?
59. Чим зумовлена криза соціал-демократії наприкінці XX ст.?
60. Що спільного і в чому полягають особливості концепції демократичного соціалізму та соціального лібералізму?
61. Чи можна вважати концепцію демократичного соціалізму творчим продовженням марксизму?
62. В чому полягає суть концепції «третього шляху» ?
63. Чи можна вважати постсоціал-демократію складовою частиною/етапом в розвитку соціал-демократії?
64. Що спільного і в чому полягають особливості постсоціал-демократії і неолібералізму?
65. Які політичні партії України ми можемо кваліфікувати як соціал-демократичні?

66. Що спільного і в чому полягають особливості неомарксизму і ленінізму?
67. Які причини формування політичної доктрини популізму?
68. Чому популізм не можна трактувати як єдину, цілісну конструкцію?
69. На підставі чого можна розглядати аграрний популізм як складову частину популізму?
70. Чому популізм є своєрідним індикатором проблем у розвитку представницької демократії?
71. Економічний/господарський популізм спрямований на економічний розвиток суспільства, подолання бідності. Чому тоді його критикують?
72. Що спільного і особливого між популізмом і демагогією?
73. Які засоби, механізми, інститути здатні обмежити розвиток популізму?
74. Які причини існування політичного популізму?
75. Що таке антисистемний характер популізму?
76. Які політичні сили в Україні можна зарахувати до популістичних?
77. У чому сутність нових видів демократії? Які існують їх різновиди?
78. Яке співвідношення тиранії і демократії?
79. У чому суть феномену тоталітаризму?
80. Що таке «авторитарна демократія»? Які її прояви в політичній практиці сучасного світу?
81. Яке співвідношення демократії та тиранії?
82. У чому особливість розвитку політичних доктрин країн Сходу?
83. Які традиційні чинники визначення вектору розвитку політичного процесу в сучасних країнах Сходу?
84. Які основні чинники переходу до демократизації в східних країнах?
85. Чи є розвиток наддержавних ідеологій в азіатських країнах?
86. Яка роль релігійного фактору у визначенні вектору розвитку країн африканського континенту?
87. У чому сутність незахідного політичного процесу за Л. Паєм?
88. Які основні контури нового світопорядку в 20-ті роки XXI ст.
89. Яка динаміка сучасних міжнародних відносин?
90. Чи можливі конфлікти на цивілізаційній основі в XXI столітті?
91. Які головні авторитетні геополітичні трактати новітнього часу?
92. У чому сутність поняття «зіткнення цивілізацій» та який їх практичний прояв?
93. Що таке цивілізаційна ідентичність?
94. Яке співвідношення культурної і цивілізацій ідентичності?
95. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що культурна диференціація це джерело багатоаспектності концепцій нового світо порядку?

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень.
2. Нормативна та емпірична напрями зарубіжної політичної науки.
3. Основні підходи і методи дослідження.
4. Порівняльний аналіз основних методів дослідження англо-американської і європейської політичних шкіл.
5. Основні представники Чиказької політологічної школи. Роботи Чарльза Мерріама та Гарольда Лассуелла.
6. Вклад Чиказької політологічної школи в розвиток світовій політичній науки.
7. Біхевіоризм як метод дослідження. «Біхевіористська революція».
8. Виникнення прикладного напрямку досліджень. Роботи Чарльза Мерріама, Гарольда Лассуелла, Артура Бентли.
9. Вдосконалення методології політичних досліджень. Роль та значення конкретних емпіричних та міждисциплінарних досліджень другої половини ХХ ст.
10. Теорія юриспруденції інтересів Рудольфа фон Ієрінга. «Мета в праві». Право – як юридично захищений інтерес.
11. Теорія насильства Людвіга Гумпловича.
12. Концепція «політичного інституту» М. Дюверже.
13. П. Бурд'є та його концепція «політичного поля»
14. Дуалітична теорія держави Георга Єллінека.
15. Політичний та соціологічний позитивізм. Основні ідеї робіт Х'юстона Стюарта Чемберлена.
16. Основні причини і умови виникнення теорії справедливості. Політичний вимір «справедливості», за Дж. Ролзом.
17. Протиставлення теорії справедливості моделям утилітаризму. Поняття «стратегія максимуму».
18. Поняття «благо», «чесність», «справедливість» та їх співвідношення. Цілісний фокус локалізації блага і корисності.
19. Розвиток ідей Дж. Ролза та їх критика «зліва» і «справа».
20. Значення теорії справедливості для подальшого розвитку політологічних концепцій та їх втілення в сучасні політичні реалії.
21. Теорія справедливості Д. Ролза як контури нової теорії демократії.
22. Умови та причини виникнення теорії гіпердемократії. Головні положення праці «Повстання мас».
23. Поняття «масового суспільства» та «масова людина». Механізми загальної стандартизації в масовому суспільстві.

24. «Масова культура» в соціально-політичному житті.
25. Консервативна критика соціально-політичних рис суспільства ХІХ ст. Погляди Ж. де Местра, Г. Лебога, Г. Тарда та А. де Токвіля на цю проблему.
26. Основні теорії дослідження «демократії» в зарубіжній політичній науці – партиципаторна демократія, поліархія, авторитарна демократія, ревізійоністська демократія, деліберативна демократія.
27. Поняття «робочий авторитаризм» та його інтерпретація в контексті гіпердемократії.
28. Постструктуралізм та постмодернізм у дослідженнях сутності політичних феноменів (М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотар, А. Турен).
29. Макросоціологічні теорії «радикального функціоналізму» Н. Лумана та «Активізованої громадськості» Ю. Хабермаса. Ї
30. Концепція деліберативної демократії в контексті зарубіжних демократичних теорій.
31. Дослідження становлення та функціонування політичних партій. Моріс Дюверже і Джованні Сартори про сутність масових політичних партій.
32. Компаративістський аналіз сучасних політичних систем. Системний та поведінковий (біхевіоралістський) методи дослідження.
33. Теорія політичної системи Д. Трумена та його праці «Криза американської політичної системи» і «Управлінський процес».
34. Теорія політичної системи Г. Пауэлла і М. Каплана.
35. Т. Парсонс і його теорія функціональної політичної системи.
36. Багатоаспектність толкування поняття «націоналізм».
37. Сутність популізму, за Д. Макре.
38. Популістський характер протестного руху в США (М.-Л. Кінг).
39. «Нові» популісти (Нейдер, Гринфілд, Н'юфілд) в США (60-і роки ХХ ст.). «Новий» популізм і тетчеризм.
40. Основні ідеї концепції тетчеризму як «авторитарного популізму» М. Джейкса і С. Холла..
41. Карлтон Дж. Гейз і Ганс Кон про основні ознаки сучасного націоналізму та його ролі у світовому політичному
42. процесі.
43. Концепції комунізму та посткомунізму як критично-утопічні доктрини ХХ століття.
44. Основні ідеї робіт Зб. Бжезинського («Ідеологія і сила радянської політики», «Поза контролем», «План гри», «Великий провал», «Влада і принцип», «Велика шахівниця») та їх практичне втілення в політичні процеси сучасності.
45. Відкриття «ящику Пандори» в СРСР та міжнародні наслідки.

- 46.«Утопічна соціальна інженерія». Глибинні корені загальної кризи комунізму.
- 47.Російська федерація та її «наукова» політична думка як прояви нестабільності та краху концепцій шовінізму, посткомунізму та структурного насильства.
- 48.Структурне насильство як складова міжнародних відносин у сучасну епоху та її крах.
- 49.Поняття «негативного світу». Немарксистський і транснаціональний напрями дослідження.
- 50.Концепція «національного інтересу» Г. Моргентау.
- 51.Сучасні концепції нового політичного устрою.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем; не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань, ніколи не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; відповідь на запитання невпевнена, хаотична або відсутня, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач не достатньо активно працює на практичному занятті хоча його знання є достатньо повними, Відповіді на запитання майже повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання але припускає 1-2 помилки у визначеннях, які сам же виправляє; мають місце деякі недоліки у послідовності, логічності чи аргументованості відповіді, демонструє вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, проте подекуди може припускатися незначних помилок, показує недостатні знання літературних джерел.
	2 бали	Здобувач активно працює на практичному занятті, вільно володіє програмним матеріалом, демонструє розуміння та засвоєння матеріалу, набуті навички та вміння самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, ставити і розв'язувати наукові проблеми, розмірковувати, робити власні висновки. Вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал у вигляді презентації, відповідей на запитання тощо. Відповіді на

		запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач не виконує практичні завдання і самостійну роботу. Не працює з літературою.
	1 бал	Здобувач виконує більшість видів практичних завдань і самостійної роботи. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками суттєвого характеру.
	2 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, успішно, комплексно вирішує поставлені завдання. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками не суттєвого характеру
	3 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань. Бездоганно, творчо розв'язує типові, комбіновані й нестандартні задачі різними способами, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат Вміє самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, зокрема й електронної, аналізувати й передавати її.
ІНДЗ № 1 (доповідь з комп'ютерною презентацією)	0 балів	Доповідь не якісна, тема не розкрита, надана інформація не відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз відсутній, автор(ка) не в змозі презентувати матеріал в аудиторії. Презентація не зараховується тому що виконана не самостійно, а є плагіатом або запозичена з мережі Інтернет. Завдання не виконано
	1-2 бали	Доповідь не дуже якісна, не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки, або вони взагалі відсутні,

		тема не розкрита, робота не відповідає обсягу, її оформлення не відповідає вимогам. Презентація виконана самостійно, проте автор(ка) не може презентувати матеріал в аудиторії, не може відповісти на питання від аудиторії.
3-4 бали		Зміст доповіді відповідає заявленій темі, проте тема розкрита не повно / наявні фрагменти, які не відповідають темі. Наведені дані і факти обґрунтовують чи ілюструють сформульовані тези частково (не більше 2 зауважень). Достовірність інформації у доповіді має зауваження щодо однієї з вимог (точності, обґрунтованості, наявності посилань на джерела первинної інформації). Здобувач демонструє сформованість умінь і навичок правильного (не більше 2 помилок) і переконливого мовлення, володіє навичками доцільної побудови промови, аргументованого доведення тез, проте відтворює завчений текст, не враховуючи особливості усного мовлення, обмежено послуговується ораторськими прийомами зацікавлення і утримання уваги слухачів, втрачає контакт з аудиторією. Засоби виразності використовуються не завжди доцільно. Під час виступу здобувач почувається достатньо впевнено. Не дотримано всіх вимог до створення мультимедійної презентації: спостерігається незначна інформаційна надмірність тексту презентації, чи/та перевантаженість ілюстративним матеріалом. Ілюстрації та графічні елементи органічно доповнюють текст, проте є незначні недоліки дизайну презентації.
5-6 балів		Доповідь якісна із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно автор(ка) пояснює матеріал впевнено виправляється, змістовний матеріал представлений гідно, у висновку

		сформульовані самостійні висновки, які містять незначні огріхи, тема розкрита загалом, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана з покликанням на джерела, гідно оформлені і актуальна. Презентація виконана самостійно, автор(ка) може презентувати матеріал в аудиторії але не впевнено відповідає на питання від аудиторії
7-8 балів		Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) без перешкод презентує матеріал, зміст презентації представлений гідно, без перевантаження слайдів текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні висновки, які підкріплені фактичними доказами, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, гідно оформлені і актуальні. Презентація виконана самостійно із елементами новизни та оригінальності, оформлення відповідає вимогам, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії але подекуди може припускатися незначних помилок
9-10 балів		Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії. Презентація виконана самостійно та

		оригінально, оформлення відповідає всім вимогам. Зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, робота відповідає обсягу, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить покликання на джерела, які гідно оформлені і актуальні
ІНДЗ № 2 (аналітичний аналіз джерел)	0 балів	Аналітичний аналіз джерел не виконано або виконано не самостійно, скачено з мережі Інтернет.
	1-2 бали	Аналітичний аналіз документів за темою зроблений самостійно. Аналіз відбувається за певною методикою, вибір якої недостатньо обґрунтований, критерії аналізу не зовсім зрозумілі і застосовуються автором з певними неточностями. Обрані методи підпорядковані тематиці дослідження але слабо сприяють розкриттю поставленого питання. Матеріал оформлений із покликаннями на джерела, містить великі цитати з першоджерел, які мають певні огріхи в оформленні. Робота слабо структурована, містить таблиці, показники, які оформлені не за правилами тощо. Висновки загальні, не підкріплені доказовою базою і не відображають авторської позиції з тематики, що досліджується
	3-4 бали	Аналітичний аналіз документів за темою зроблений самостійно. Здійснення аналітичного аналізу відбувається за правильно обраною методикою, містить чіткі критерії, які раніше авторами розглядалися і застосовувалися, однак мають потенціал і застосовуються автором із чітким зазначенням їх актуальності. Обрані методи підпорядковані тематиці дослідження та сприяють розкриттю поставленого питання. Матеріал оформлений із

		<p>покликаннями на джерела та містить цитати з першоджерел, які мають певні огріхи в оформленні. Робота добре структурована, містить таблиці, показники тощо. Висновки самостійні, ґрунтовні але не завжди підкріплені доказовою базою. Надані рекомендації та прогностичні показники подальшого розвитку явища (процесу) який досліджувався мають певний сумнів, або недостатньо обґрунтовані.</p>
	5-6 балів	<p>Аналітичний аналіз документів за темою зроблений самостійно. Здійснення аналітичного аналізу відбувається за правильно обраною методикою, містить чіткі критерії, які раніше авторами не розглядалися та не застосовувалися. Обрані методи підпорядковані тематиці дослідження та сприяють розкриттю поставленого питання. Матеріал оформлений із чіткими покликаннями на джерела та не обтяжений довгими цитатами, добре структурований, містить власно розроблені таблиці, показники тощо. Висновки самостійні, ґрунтовні та підкріплені доказовою базою. Але надані рекомендації та власні прогностичні показники подальшого розвитку явища (процесу) який досліджувався недостатньо обґрунтовані.</p>
	7-8 балів	<p>Аналітичний аналіз документів за темою зроблений самостійно. Здійснення аналітичного аналізу відбувається за правильно обраною методикою, містить чіткі критерії, які раніше авторами не розглядалися та не застосовувалися, підпорядковані тематиці дослідження та сприяють розкриттю поставленого питання. Матеріал оформлений із чіткими покликаннями на джерела та не обтяжений довгими цитатами, добре структурований, містить власно розроблені таблиці, показники тощо. Висновки самостійні, ґрунтовні та підкріплені доказовою базою, але</p>

		надані рекомендації та власні прогнозні показники подальшого розвитку явища (процесу) який досліджувався мають певні огріхи в обґрунтовані.
	9-10 балів	Аналітичний аналіз документів за темою зроблений самостійно. Здійснення аналітичного аналізу відбувається за правильно обраною методикою, містить чіткі критерії, які раніше авторами не розглядалися та не застосовувалися, підпорядковані тематиці дослідження та сприяють розкриттю поставленого питання. Матеріал оформлений із чіткими покликаннями на джерела та не обтяжений довгими цитатами, добре структурований, містить власно розроблені таблиці, показники тощо. Висновки самостійні, ґрунтовні та підкріплені доказовою базою. Надані цікаві рекомендації та власні прогнозні показники подальшого розвитку явища (процесу) який досліджувався. Оцінка нижче 20 балів обґрунтовується тим, що має місце невелика кількість неточностей у розкритті теоретичних питань або у оформленні.
Письмова робота	0 балів	Здобувач менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – не достатній рівень знань
	1-2 бали	Здобувач не менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3-4 бали	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	5-6 балів	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	7-8 балів	Здобувач на 71% - 90% завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	9-10 балів	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Сучасна зарубіжна політологія», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного

екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40). Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні політичні явища і факти, виявляючи особистісну позицію; вміло реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни при виконанні практичних завдань. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; виявив творчі

	здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується тим, що має місце невелика кількість неточностей у розкритті теоретичних питань навчальної дисципліни, або при вирішенні складних практичних завдань
Добре (82-89 В)	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, аргументовано висловлює свої думки, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій, добираючи переконливі аргументи, вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері політики, але припускається несуттєвих помилок. У відповідях та при виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною. Має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування
Добре (74-81 С)	Здобувач добре володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які виправляє після надання консультативної допомоги викладача. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо форм, методів, основних механізмів та технологій прийняття рішень у політичній сфері при заданій зміні вихідних параметрів, але без всебічного аналізу та аргументації. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом. Розуміє зміст професійної діяльності в сфері політики, але додаткові питання щодо можливості використання теоретичних положень у практичній діяльності викликають складності.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач виявляє базові знання: розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. На задовільному рівні володіє термінологією, може аналізувати, порівнювати і робити висновки, але відповіді мало аргументовані, неповно обґрунтовані висновки, допускає ряд серйозних помилок при узагальненні та інтерпретації основних закономірностей, фактів та явищ, зміст окремих питань викладає частково, непослідовно, відповідь виявляє прогалини у знаннях.

	<p>Виконує завдання із допустимою кількістю грубих помилок. Не виявляє творчості у вирішенні навчально-виховних ситуацій, нестандартні ситуації викликають значні труднощі; здебільшого не має власної позиції.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач опанував навчальний матеріал в мінімально допустимому обсязі, передбаченому програмою навчальної дисципліни. Відповіді неточні або мало аргументовані, з порушенням послідовності викладання. При розкритті теоретичних положень припускається серйозних помилок, неточності у розумінні та інтерпретації основних закономірностей. Має практичні навички, достатні для виконання завдань на рівні мінімально допустимих вимог. При вирішенні завдань виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але не розуміє достатньою мірою мету роботи, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок. Виконує завдання зі значною кількістю грубих помилок.</p>
<p>Незадовільно (35-59 FX)</p>	<p>Здобувач недостатньо володіє начальним матеріалом (менше, ніж половина обсягу навчального матеріалу), знання фрагментарні, під час відповіді припускається суттєвих помилок, не може викласти зміст основних положень, не вміє самостійно робити узагальнюючий висновок, необхідні практичні уміння роботи не сформовані, принципові помилки в ході виконання завдань, не може самостійно виконати роботу. Здобувач демонструє недостатній рівень сформованості компетентностей за заданими стандартами по деяких складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність їх доопрацювання та повторного складання контрольних заходів.</p>
<p>Незадовільно (0-34 F)</p>	<p>Здобувач не володіє навчальним матеріалом передбачений програмою навчальної дисципліни, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, не усвідомлює мету вивчення дисципліни, відсутні практичні уміння та навички, не вміє орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, більшість навчальних завдань не виконано. Здобувач демонструє повну не сформованість компетентностей за заданими стандартами по всіх складових навчальної програми з дисципліни, що свідчить про необхідність повторного вивчення курсу</p>

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, письмова робота)			ІНДЗ	Екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0-20	0–100
Тема 1	0–5	0–70			
Тема 2	0–5				
Тема 3	0–5				
Тема 4	0–5				
Тема 5	0–5				
Тема 6	0–5				
Тема 7	0–5				
Тема 8	0–5				
Тема 9	0–5				
Тема 10	0–5				
Тема 11	0–5				
Тема 12	0–5				
Письмова робота	0–10				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Історія політичної думки : підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Новий Світ–2000, 2020. Т. 2 : XX – початок XXI ст. 598 с.
2. Історія політичної думки : підручник / за заг. ред. Н.М. Хоми. Львів : Новий Світ–2000, 2020. 1000 с.
3. Історія політичної думки України : підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2017. 632 с.
4. Політична думка XX–XXI століть : методологічний і доктринальний підходи : підручник у 2 т. Львів : Новий Світ – 2000, 2017. Т. 2 : Доктринальний підхід / за заг. ред. Н. Хоми. 535 с.
5. Цюрупа М.В., Ясинська В.С. Основи сучасної політології. Київ : Кондор, 2018. 354 с.
6. Шляхтун П.П. Політологія. Історія та теорія. Київ : Центр учбової літератури. 2021. 472 с.

Допоміжна

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпака. Київ : Наш формат, 2020. 520 с.
2. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. з англ. І. Андрущенко; за наук. ред. М. Винницького. Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 109 с.
3. Бжезінський Зб. Велика шахівниця / пер. с англ. О. Фешовець. Київ : Фабула, 2019. 288 с.
4. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. / Пер. с англ. Т. Цимбал. Київ : Наш Формат, 2020. 448 с.
5. Даймонд Дж. Переворот. Зламні моменти в країнах, що переживають кризу. Київ : КМ Букс, 2019. 464 с.
6. Джон Лок. Два трактати про правління. Київ : Наш Формат, 2022. 312 с.
7. Дуглас Норт, Джон Волліс, Баррі Вайнгест. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / пер. з англ. Т. Цимбал. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
8. Іванишин П. Феномен неолібералізму: ідеологічні сенси. Київ : Крила, 2023. 272 с.

9. Лорд Актон. Нариси з історії свободи, влади та демократії/ Пер. с англ. П. Таращук, Н. Поліщук, Н. Обвінцева, О. Проценко. Київ : Простір, 2019. 712 с.
10. Луук ван Мідделаар. Нова політика Європи: десять років політичних криз / Пер. с англ. О. Панич. Київ : Дух і Літера, 2021. 408 с.
11. Наумкіна С. М. Теоретичний вимір політичної опозиції як сучасного феномену. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 39-46.
12. Наумкіна С. М. ЄС як середовище конфліктів: аналіз основних ліній розлому в інтересах держав-учасниць. *Політичні конфлікти і кризи в сучасній Україні та світі: практична реалізація врегулювання: монографія* / за заг. ред. Г. П. Щедрової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 160 с. С 44-66.
13. Роджер Скрутон. Консерватизм. Запрошення до великої традиції. . Київ : Наш Формат, 2022. 176 с.
14. Фукіяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. / Пер. с англ. Р. Корнута, Т. Цимбал. Київ : Наш Формат, 2019. 608 с.
15. Ювал Ной Харарі. 21 урок для 21 століття. / Переклад з англ. Олександр Дем'янчук. Київ : BookChef, 2022. 416 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
6. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/>
7. Сайт Українського центру політичного менеджменту URL: <http://www.politik.org.ua/>
8. Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій наводить місячний економічний моніторинг України, моніторинг інфраструктури України, наукові матеріали, книги. URL: <http://www.ier.com.ua>
9. Сайт журналу «Полития» URL: <http://www.nasledie.ru/>.
10. Сайт журналу «Политическая экспертиза» URL: <http://www.politex.info/>
11. Портал политических наук. URL: <http://www.politzone.in.ua/>